

(podagra?), hikke, mavesmerter og epilepsi, hjælper folk med syge lemmer, anvendes til røgning mod afsindighed, »små børn glædes af røgen«. Roden tjener som omslag på fistler. Lang hulurt har samme lægekræfter.

1400-t: castorium (= slangerod) indgår i midler mod hovedpine, i råd for øjen-, bryst- og hjertelidelser (2); saften af hulurt og fennikel blandet med peber og honning gnides på »hævede« øjne; knust hulurt drikkes mod podagra og »den onde øffuel«; indgår i middel for leddevand (3). Christiern Pedersen 1533: den knuste plante (rod?) drikkes med vin eller øl for brystsmertter og sidesting (18a, 27b), eddikeafkog bruges til omslag for maveonde (33a), knust i eddike eller vand indtages den for at bevirke opkastning (33b), den knuste rod med vin eller øl mod koldfeber = malaria (78b), samme af rund hulurt med drik for indvortes fistel (81b), bylder og sår på penis dryppes med pulveriseret hulurt (62a), knust hulurt blandes med honning og saltsaft til plaster på sår (79b), den pulveriserede rod renser sår og fjerner dødt kød (80b), blandes med eddike til salve på skab og fnat (82b), drikkes med vin efter hugormebid (85a). Henrik Smid 1546ff (4): lang hulurt »er ret en kvindeurt«; koges med myrra og peber i vin til drik, som uddriver efterbyrden og »al uhumskhed; sandelig hver kvinde, som ligger i barselseng, skal drikke af denne rod«. Vinafkog renser og læger alle indvortes sår og brud i lungerne, siderne, leveren og livmoderen. »Uddriver alle flegmatiske og koleriske væsker«. Hulurt lagt som tampon i vagina »fremlokker kvindernes tid« (menstruation). Et vindekokt og den tørrede, pulveriserede urt renser alle sår, især på kønsorganerne; afkoget blandes med honning til smertestillende omslag på ørebylder, sår heles, når de først bades med vinafkog af planten og derefter pålægges knust hulurt og roden af blå iris blandet med honning. Den friske, knuste rod anvendt som omslag uddriver torn, pil o.a. af såret og læger det. Rund hulurt drikkes med vin mod pest, uddriver sved og urin, modvirker gulsot; de knuste frø indtages med drik mod diarré; bartskærere (barberer) bruger roden til at læge og tørre alle rindende sår.

Simon Paulli 1648, 21: roden bruges for at få kødet til at gro frem i bylder; for leverens og miltens tykke og rå vædsker (fordi man har spist for meget) indtages den pulveriserede rod i rhinskvin. Barselkvinde skal efter fødselen indtage roden, der uddriver efterbyrden (lochia); tjener endvidere mod kløe og fnat, dekokt af blade og rødder til vask af skab og sår på hæn-

der og fødder. Nogle siger, at man med de antændte blade skal røge under nyfødte børn, hvis de ser skrøbelige og syge ud, og mod koldfeber (malaria).

Romudtræk af »hulrod«, angelik- og kalmusrod drikkes mod brystsyge (5). Slangerod indgår i middel for »moresyge« (6). Kvinde i barselseng skal drikke vinafkog af hulurt m.m. (7). Bestanddel af middel for diarré og brud (brok?) hos børn (5). Roden bæres som amulet mod tandsmerter (1595), hævet tandkød gnides med hulurt og honning (1600-t ff) (8). Indgår med myrra, mastiks og honning i vinafkog for ørebylder, med kalk, aloe og honning for kræft i næsen (9). Bestanddel af sårplaster (5). Den pulveriserede rod eller vinafkog heraf er et sår-lægende middel, også veterinært (10).

Rodstokken af lang og rund hulurt anføres i farmakopeen 1772 (11).

Komponent i middel for kvægets sygdomme, dets mildbrandsemfysem og oksens ondartede lungesyge (12), hestens lunge- og leverlidelser, forfangenhed, krop og kværke; anvendes pulveriseret for »negl i øjet«; indgår i sårlægemiddel (13). Lang hulurt er god til alle rindende sår, derfor kan den ikke undværes af hestelæger (1546; 14). – Indgår i råd for fårets kopper, mod svinesyge og -død, blandet med mangeløv for lus hos fjerkræ (15).

Roden af rund hulurt blandet med kalk dræber fisk (o. 1300; 16).

LITTERATUR: (1) 343 33f,111; (2) 15 4,21,42,44; (3) 348b 47–49,57; (4) 841 1577,23,93; (5) 488o 113, 118,197; (6) 328f 1,201; (7) 328f 2,22; (8) 82 23, 110; (9) 488o 239,259; (10) 739 2,1800,528; (11) 717 13 jf. 25; (12) 83 154,196,213; (13) 83 27,47, 59,110,113; (14) 841 1546,41a; (15) 83 288,310,323; (16) 343 34.

Hasselurt, *Asarum europaeum*

Den 4–10 cm lange krybende jordstængel bærer to nyreformede, læderagtige og glinsende blade, som i maj delvis skjuler brune, på indersiden rødlige, tredelte blomster. Stammer fra Øst- og Mellemeuropa, sandsynligvis indført i begyndelsen af 1400-t (1), enkelte steder forvildet fra tidligere dyrkning som læge- eller prydblade.

Hasselurt o. 1450ff skal skyldes plantens forekomst i skovbund, ofte nær hasselbuske, måske

dog snarere efter blomstens lighed med hasselnød i hasen. *Bondenardus* 1764–67, lugten (rod-stokkens er peber-, blomsternes lidt kamferagtig) minder om indisk nardus. *Tveblad* 1793–1888 (konstrueret), årsskuddet bærer kun to løvblade (2).

LITTERATUR: (1) 540 60f; 495 11,1966,92; (2) 689 1,143.

LÆGEMIDLER

Harpestræng-afskrifter o. 1300 (1): virker urindrivende, udrenser barsekviden, hjælper mod sygdomme i leveren, vattersot, lårsot, gulsot, »renser også hjerterødder med opkastning«. Indtages med tørret bukkeblod mod blæresten (begyndelsen af 1500-t; 2).

Henrik Smid 1546ff (3): den pulveriserede rod blandes med sukker, kanelbark m.m. til bræk-middel, som »uddriver kolera og flegma af alle lemmer ved stolgangen«. Roden kogt med vin og honning drikkes for slim i lungerne, hoste, åndenød, gul- og vattersot, åbner leveren, lunger og milt, renser blæren, nyrer og livmoder, uddriver menstruationen og såvel kvinders som husdyrs efterbyrd. Hjernen og hukommelsen styrkes, hovedhede stilles efter badning med afkog. Destilleret vand af planten har samme lægekraft, hjælper desuden for svage øjne, linned-

klude vædet hermed lægges over leveren og andre lemmer med unaturlig varme; sygelig kvinde skal drikke hasselurtvand, der uddriver fosteret – levende eller dødt.

Simon Paulli 1648, 23: bladene giver mere end rødderne opkastning og modvirker forstoppelse, men begge uddriver »alle slags onde, seje og slimagtige væsker«. Rødderne åbner tilstoppet milt, lever, mave og nyrer, de indtages med peber i vand for malaria, man kaster da straks op og kommer til at svede. Som brækmiddel virker også blade opblødt i vin eller valle eller saften af bladene kogt i vin.

Roden forårsager opkastning og diarré, den anvendes i nysepulver (1806; 4). Indgår i mensesdrivende dekokt og drik mod vattersot (5). Jordstænglen og bladene anføres i farmakopeen 1772.

Hasselurt er bestanddel af middel mod hestens sygdomme og utrivelighed, råd for »negl i øjet« (keratitis) og skurv (1793), i omslag på dens sår, bylder, hævelser etc.; den pulveriserede rod blæses i hestens næsebor for blindhed (6).

Får med maveonde indgives hasselurt og løg (o. 1700; 7).

LITTERATUR: (1) 343 69,171; (2) 15 79; (3) 841 1577,8b; (4) 398 1806,456 og 1821,526; (5) 4880 209,243; (6) 83 27,30,63f,78,119,122; (7) 178 1935,39.

Hasselurt. Flora Danica, 1777.

